

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԼՍԳՍԵՐՆ ԳՍԼԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԼՍԳՍԵՐՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է, արգելի մէջ չի մտնում (95 օգոստ.—96 մայիս) բաժնորդագրին 40 ֆր. կանխիկ, կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի 4- ար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ ֆր. հաշուելով և 1896 մայիս ամսին անգին չանցնելու պայմանով.
Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. M. POR-TOJALIAN, redacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

ԺԱՍԱՐԻ ԹԻԻ 37

1895 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7
1895 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 (Հ.Տ.)

ՆԱԲԱԾ

Կրթատարակութիւնը և Երթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կա-
մաստմբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները:
Պարտաւոր չէ վերագրածունել չհրատարակուած ձեռագիրները:
Ծանուցումներ կը հղուեն հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2
սանդիւմ:

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la
Redaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱՅԻՆԹԻԻՆ

Որի՞ տանք. — Նամակ Թիւրքիան (Կ.պոլիս). — Թիւրքիայի գաւառների կացութիւնը. — Կոտորածներ եւ ան-
կարգութիւններ Թիւրքիայի մէջ. — Մեծ պետութիւնները եւ Բ. Գոտեք. — Արեւ-
ելեան խնդիրը Խալիֆայի խորհրդարա-
նին մէջ. — Արեւելեան խնդիրը Ալմա-
նիայի խորհրդարանին մէջ. — Արեւելեան
խնդիրը Հոնկոնգի խորհրդարանին մէջ.
— Արեւելեան խնդիրը եւ Ամերիկա. —
Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգ-
ներէն (Նիւ Եորք). — Եգիպտոսի ա-
ռաջնորդութիւնը. — Խմբագրական ազդ.

ՈՐԻ՞ ՏԱՆԵՔ

Մի ժամանակ կային մարդեր որ
կրօնէին թէ մենք ժլատ չենք, կուզենք
օգնել Հայաստանի փրկութեան գոր-
ծին, բայց որի՞ տանք զբամբ. այնչափ
կուսակցութիւններ կան, այնչափ բա-
նէր կը խօսուին իրար դէմ որ չենք
գիտեր թէ որի՞ն փութանք:

Դժբաղդապէս այնչափ շատցած
են այժմ տալու պէտքերն, այնչափ
ակներեւ և ստիպողական դարձած են
որ անկարելի է չտեսնել տալու պէտ-
քերէն դէժ ամենէն ստիպողականն.
Ըր և տալու մարդերէն ամենէն վըս-
տահելին:

Ոչ ոքի համար դադանք է այժմ
թէ Հայաստանի և փոքր Ասիայի մէջ
հազարաւոր Հայեր մահամտականնե-
րի ձեռքով կոտորուելէ յետոյ, ատոնց
մի քանի պատիկն ալ աղքատութե-
նէ և սովէ մեռնելու վտանգին մէջ
կը գտնուին այժմ եթէ արտասահ-
մանի Հայեր՝ որոնք այդ վտանգներէ
հեռու կապրին, օգնութեան չհասնին
իրենց ազգակիցներին: Անոնք որ մե-
ռած են, մասամբ մը երջանիկ
կը համարուին որ մեռած և
ազատուած են. ողջ մնացածները վի-
ճակը ալ աւելի սոսկալի է քանի որ
ամեն վայրկեան մահի ճիրաններին
խաղաղիկ դարձած, չարչարանքով պի-
տի մեռնին:

Ո՛ր են այն հարուստ Հայեր ո-
րոնք հարկւրներով և հազարներով
տալ կը պոռոտային երբեմն եթէ Հա-
յաստանի մէջ մի քան լինէր և երբ
վտանգին մի մարդ գտնուէր գործին
զրուի: Ահա բանը մարմնացած և
տեսանելի դարձած է. Հայաստանի
մէջ մէկ կողմէ հայ ժողովրդի արիւր

հեղեղի պէս կը վազէ, միւս կողմէ այդ
մեռնողներին զաւակներ ազգականներ
և ազգակիցներ անօթութեան մէջ սոս-
կալի կերպով մեռնելու վտանգին են-
թարկուած, օգնութիւն կազմակեր-
կը պաղատին կը թախանձեն. և ահա
հայրագործ մի եկեղեցական, Ամեն.
Իղմիրեան Ս. Պատրիարքը, այդ եր-
կաթէ կամք և հայրենասէր սիրտ
ունեցող մարդ, շրջաբերականներով
ամեն կողմ ստիպողական հրաւէր կը
կարդայ զբաւական օգնութիւն հա-
ցունելու որ կարենայ Հայաստանի մէջ
ողջ մնացածները գոնէ ապտել ան-
խուսափելի մահէ մը:

Յուսով ենք որ գէթ Ամեն. Ս.
Պատրիարքին, Իղմիրեանի պէս մի
անձնաւորութեան, այս ստիպողական
հրաւէրին առջեւ անտարբեր չեն մը-
նար աշխարհի չորս կողմը գտնուած
Հայերն և ամեն ոք ինչ որ կրնայ, մէկ
թէ հազար, իր աւելի կամ պակաս
ունեցածէն մէկ բաժին հանելով իր
Հայաստանի սովատանջ եղբայրների
համար, կը փութայ հասցունել շուտով
Ս. Պատրիարքին քանի որ մի այնպի-
սի պարագայի մէջ կը գտնուինք այժմ
որ, դժբաղդապէս, ալ տեղ չէ մնացած
հարցնել փնտռելու թէ ի՞նչ բանի
պիտի գործածուի տրուած դրամը և
որի՞ տանք. Հայ ազգի պաշտօնական
զրուիսն է որ օգնութեան հրաւէր կը
կարդայ և թշուառութիւնն այնքան
ակներեւ եղած է, անօթութենէ մեռ-
նելու ազգականներն այնքան բարձրա-
ձայն կը հնչեն որ կոյրերն ու խուլերն
անգամ անկարող են չիմանալ:

Շատ անգերէ նմաններ կուգան
մեզ հրատարակելու թէ հոգեհան-
գիւտներ կատարեն են. Կ.պոլիս և Հա-
յաստանի նահատակներին համար:
Ալ Տիմա աւելորդ կը համարինք ա-
տոնք հրատարակելը: Ի հար-
կէ գովելի բան է այդ հոգեհանգիստ-
ներ կատարելու գրգող զգացումը.
Բայց նշանակելի քաջութիւն մը, գէթ
գժուար գործ մ'ալ չէ. տէրտէրը պա-
տարադին վերջը մի քանի բառ աւելի
կը խօսի. իսկ ժողովրդի քսակէն ալ
բան մը չպակտիր: Յայտնի է արդէն
որ Հայեր լաւ գիտեն հոգեհանգիստ
ներ կարգալ մեռնողներին համար
ցոյց տուէք նաեւ, Հայեր, թէ ոչ
միայն մեռնողներին, այլ և ողջ մնացած.
Ներքին համար ալ հոգալ գիտէք: Ժա-
մանակն է հիմա ձեր այդ յատկու-

թիւնն ալ ի հանգէս հանելու համար
իրար հետ մրցման երեւու, ոչ թէ մեծ
մեծ խօսքեր այլ մեծ մեծ գումարներ
տալով:

Փութացէ՛ք հասնիլ օգնութեան
քանի որ Հայ կայ դեռ Հայաստանի
մէջ: Հիմա ալ ժամանակը ի դուր մի՞
կորսնցունէք հարցնելով թէ որի՞
տանք:

Մ. Փ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱԿԱՆ

Կ.պոլիս, 15/27 նոյ. 95

Տակաւին վերջ չէ գտած այն վա-
խը որուն ենթակայ եղած է Պօլսոյ
ժողովուրդը: Այստեղի Հայերն իրենց
յոյսը դրած են անգլիական դեսպանի
Պօլսոյ ժամանելուն վրայ, որ այժմ ե-
կած է ալ: Չենք գիտեր թէ ի՞նչ ուր
փորձանք մ'ալ պիտի ծնի մեր գը-
խուն վրայ. սակայն կը վախցուի որ
գործերու այս ընթացքով մենք ալ
զաւառաբաններուն նման զոհ պիտի
երթանք մեր կեանքովն ու ինչքովը:
Բանտարկութիւնը բնաւ չէ դադ-
րած. կարելի է ըսել որ օրական 50
մարդ կը բանտարկուի և անոնք որ
զաւառացի են և հոս ոեւէ գործով մը
չեն զբաղիր, կաքսորուին, որոնց հա-
մար կըսուի թէ իրենց հայրենիքը կը
ճամբուին:

Մէկ քանի օր առաջ՝ Պօլսոյ գըտ-
նուող դատարարի վանեցի Պ. Շա-
քարեան բանտարկութեամբ արտուած
է, բայց յայտնի չէ թէ ո՛ւր: Նոյնպէս
Պ. Լ. Մ'կրտիչեան ոստիկանութեան
կողմէն կը փնտռուի. կըսուի թէ Պօլ-
սէն փախած է:

Երիտասարդ Թուրքերը թէեւ
Հայոց հետ առ այժմ հաշտ են, սա-
կայն տարիքոտ ու անուս Թուրքերը
բոլորովին թշնամի դարձած են Հայոց
զինու. Հայու հետ առեւտուր ընելը
բոլորովին դադրեցուցած են. մինչեւ
իսկ Հայ սեղանաւորներուն՝ որոնք
պետական մարդոց ամսականները
կոտորելով անոնց սեղանները իրենց
մօտ կը գտնուին, հիմա սկսած են այդ
սեղաններուն փոխարէն ալ չի վճա-
րել. սակայն միւս կողմէ այդ պետա-
կան մարդոց կը վճարեն իրենց ամ-
սականները, որով Թուրքը կրկին
կօգտուի թէ՛ սեղանաւորէն առնելով
և թէ՛ տէրութենէն:

Ինչպէս յայտնի է, ոստիկանութիւ-
նը հրաւիրած էր բոլոր Հայ թերթե-
րու խմբագիրները որ սկսին իրենց
թերթերու մէջ Թուրքին հետ հաշ-
տութիւն քարոզել:

Թէեւ մեր թերթերը զիջան այդ
հրաման գործադրելու, սակայն Թուր-
քը ատով ալ չբաւականանալով, ան-
ցեալ շաբթուէ Հայրենիքի խմբագրու-
թիւնը ոստիկանութեան Գոտուր կան-
չուեցաւ և պատուէր ստացան որ ի-
րենց թերթին մէջ գրեն թէ « Եղած
խառնութիւններուն պատճառը կա-
թողիկոսն է. թէ խռովարարները
Պօլսոյ մէջ քաջաբողջ Պատրիարքն
է, թէ յեղափոխական Հայ չկայ, այլ
սրիկայներ են, որ քանգել կուզեն Հա-
յոց տունը և այլն »:

Հայրենիքի խմբագրութիւնը պա-
տասխանեց թէ ինքզինքը բոլորովին
անկարող կը զգայ իր կողմէ այդպիսի
յօդուած մը հրատարակելու և աւել-
ցուց որ շատ սիրով կը հրատարակէ
եթէ պաշտօնապէս իրեն զրկուի փա-
վաքուած յօդուածը: Ստիպումը եր-
կար եղաւ, և վերջապէս իրեն հրա-
մայուեցաւ կամ հրատարակել և կամ
թերթը դադրեցունել:

Հայրենիք վերջին պարագան գոր-
ծադրեց և երկու օր իր թերթը դադ-
րեցուց. սակայն այդ պարագան ժո-
ղովրդին մէջ ահաւելի դրդուութիւն
պատճառելուն համար, նախընթաց օր
նորէն հրատարակուելու հրաման ըս-
տացաւ և սկսաւ շարունակել, աւելց-
նելով իր առաջին թիւին մէջ թէ մե-
քենայի խանգարման պատճառաւ եր-
կու օր չհրատարակուեցաւ Հայրե-
նիք:

Շաբաթ երեկոյ ժամը 4ին (Ը. Ե.)
ուսական դեսպանատան Ա. Թարգ-
մանը, Պ. Մաքսիմօֆ, մեր ազգային
պատրիարքարան գալով 3 ½ ժամու-
շափ տեսնուեցաւ պատրիարք Սրբա-
զանին հետ: Տեսակցութեան շարժա-
ռիթը չի փոխուիր, բայց սա գիտենք
որ Սրբազանը երկու օրէ ի վեր շատ
յուսահատ է:

Քաղաքական ժողովի անդամնե-
րուն մէկ մասին փափաքին համաձայն
պետական հայ պաշտօնեայ մը ուղեց
Եպարքոսին ու Պատրիարքն միջեւ
հաշտութեան միջնորդի դեր կատա-
րել, երկուքին մէջ երեւցած ստանու-
թեանը վերջ մը տալու նպատակով:
Եպարքոսը հաշտուելու հաճութիւն

ցոյց տուեր է, սակայն անընդունելի պայման մը առաջարկելով. այն է թէ Պատրիարքը երկրորդ անգամ հեռագիր մը քաշելով գաւառները հնազանդութիւնը և խաղաղութիւնը պատուիրէ, իբրև թէ Հայերը անհնազանդ և խռովայող եղած ըլլային: Պատրիարք Սրբազանը բնականապէս չը կրցար ընդունիլ հաշտութեան այդպիսի պայման մը և մերժեց իր երկրորդ այցելութեամբ պատուել Եպարքոսը, և այդպէս կրկին իրենց մէջ կը տիրէ կատարեալ սառնութիւն մը:

Այս շարժումը լուր ելաւ թէ Սուլթանը վերջնապէս չկրնար չհայոց և 6 տէրութեանց պահանջումներուն գիմանալ, որոշած է սահմաքը շերտեր երեւան հանել, և անոր շուրջը պատրաստի կ'ըլլի 80,000 զօրք:

Յայտնի բան է որ եթէ Սուլթանի այդ փափաքը գործադրուի, Պոլսոյ մէջ չէ թէ Հայ, այլ մէկ հատ քրիստոնեայ չի մնար եթէ օտար տէրութիւնները օգնութեան չի հասնին:

Այդ սահմաքը պատերազմի և կամ վտանգի տակ պալատէն դուրս կ'ելլայ որ Սուլթանը կը կրէ և անոր տակ՝ ըստ շերտի, պէտք է 10էն մինչև 80 տարեկան թուրքերը զինուած գտնուի և ջարդեն թշնամին:

Բայց մեր ուղարկած Սուլթանը կերելի թէ մոռցած է որ երբ վերջին պատերազմին տակ յիշեալ սահմաքը դուրս հանեց, այդ գրօշակի տակ հազիւ 30 հոգի համախմբուեցան, չուզելով մնալ իրենց իսկ հայրենիքի սիրոյն:

Թուրքը վատ է և իր վատութեան ապացոյցները վերջին դէպքին տակն ցուցուց: Երբ կարին կոտորեցին, Հայու թաղերը վերմ մնացին և զհոգեցին ընդհանրապէս թուրքերու հետ խառն բնակողները:

Թուրքը նոյն իսկ քաջաբար չկոտորեց Հայերը, այլ վատաբար վտանգի մեր տալիս առջեւ կ'ապօսի մէջ և դաժ կոտորածի միջոցին ալ ցուցըցին թէ իրենք յատ վատ են: Բոլորովին հայաբնակ թաղերու մէջ Հայ չպաննեցին, այլ 50 հատ թուրքի մէջ գետնուող մէկ Հայ մը զարկին սպաննեցին: Կարինէն եկած վերջին նամակները րը աւելի մանրամասն կը նկարագրեն եղած կոտորածը, որմէ մէկ պարագայ մը յիշելով կրնամ ընդհանուրին վրայ գաղափար մը տալ:

Դէպքին օրը Յերմանեան Յատութիւն աղան ուրիշ Հայու մը ընկերակցութեամբ արդէն պահուած է եղեր խանին մէկ անկիւնը. այդ միջոցին իր հին բարեկամներէ 3 թուրք և 1 հազարապետ կերթան զինքը կը գտնեն իր փախած տեղը և կըստիպեն որ իրենց ընկերանայ որպէս զի ապահով կերպով տուն տանին զինք: Յատութիւն աղան չորս անգամ կընդգրկմանայ ըսելով թէ իր կեցած տեղը ապահով է. սակայն ատոնց ստիպումներուն դէմ չի կրնարով գալ, կընկերանայ իրենց, այն յուսով թէ զինքը տունը պիտի տանին:

Երբ փողոց կ'ելան, փոխանակ տունին ճանաչան բռնելու, կէօլին ճանաչան կը բռնեն և կը տանին հոգ ու կը հրամայեն որ հանուի:

Այլ ընթերցողին կը թողում երեւակայել այդ հէգ մարդուն կրած պատրանքն ու տառապանքը: Աղաչանք պաղատանք, արտասուք անօգուտ կըլլան և եղած բիրտ հրամանին առջև կը հնազանդի, նախապէս սակայն ինքը խոտանալով որ իր ամբողջ կարողութիւնը իրենց կը թողու եթէ իր անձին խնայեն: « Օրմազ, օնլար դաթը պիղիմ, վուրաճաղդը, էմիր պէօլէ տիր » (Չըլլա՛ր, քու հարստութիւնդ արդէն մերն է. պէտք է դարնենք, հրամանն այսպէս է): և հոգ այդպէս հանուեցնելէ ետք չորս հոգի դէմը կը կենան ու կրակ կընեն հէգ մարդուն վրայ որ անմիջապէս կը մեռնի: Բայց ատով ալ չի բաւականանալով, մարմինը հացի նման կտոր կտոր կընեն և այսօր մարմնոյն կոտորուքները կորսուած են: Յետոյ կերթան կողոպտել իր խանութը:

Բերայի և Սամաթիայի թաղերուն մէջ գտնուող հայ տուններու վրայ ուստիկանութիւնը մասնաւոր նշաններ դնելով կորոշէր Հայը Յոյնէն ու Եւրոպացիէն: Այս իրողութեան առջեւ զեպանները նոր կոտորածի մը պատրաստութիւնը տեսնանին նախդաշով խիստ զիտողազիր մը գրեցին Բ. Դուռը, որուն երկրորդ օրը անամթ կառավարութիւնը կրկին պաշտօնական յայտարարութեամբ մը հերքեց և եղածը վերագրեց « չարամիտ անձերու սմանք ձեռնարկին »:

Այսօր Արեւելք եւս արժանացաւ այն ստիպումին որ Հայրենիք կրեց երկու օր առաջ:

Խմբագրութիւնը ուստիկանութեան պահանջն որ իրենց եղած յանձնարարութիւնը թէ՛ դրաւոր ըլլայ և թէ՛ իրենց կողմէ խմբագրուած, սակայն ուստիկանութիւնը կրկին ստիպելով որ Արեւելք իր կողմէ պէտք է հրատարակէ ինչ որ կը հրամայուի իրեն, Արեւելքի խմբագրութիւնը լաւ համարեց թերթը գոցել քան այդ վատութիւնը յանձն առնել: Ճիշդ տեյի Շարգիյի եւս երէկ գոցուեցաւ, միւս թերթերուն առաջարկուած յօդուածները ինքն ալ չի հրատարակելուն համար:

ՊԻԾԱԿ

ԹԻԻՐԵԻՍԻ ԳԱԽԱՌՆԵՐԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սէմաֆօրի Կ.պօլսի թղթակիցը Յոյեմբեր 29ին կը գրի հետեւեալը:

Տպագրական տեսչութիւնը ամեն օր լրագիրներին կը հաղորդէ պաշտօնական հեռագիրներ որոնք մերթայն ինչ տեղ պատահած խռովութիւնները կը հերքեն և կամ կը յայտնեն թէ Հայ ապստամբներ զենքերին վար գրած են, մերթ Սուլթանին և իր կառավարութեան անձնուիրութեան ուղերձներ կը յիշատակեն երկարօրէն որոնք կը զրկուին կոտորած եղած տեղերի Հայ քահանաներէն ու երեւելիներէն: Այդ բոլոր ուղերձներին մէջ կերեւի փոխաբերութեան և Արեւելքի յատուկ գրագիտական ուրիշ ոճերի ծայրայեղութիւններ: Սակայն և այնպէս Ստիպի հորիզոնը միշտ ամ

պամած կը մնայ: Ամսիս 23 թուականով Սամսոնէն զրկուած նամակէ մը կը քաղեմ հետեւեալը:

Մեծ մտաւանջութիւն կը տիրէ քաղաքիս մէջ այն կոտորածների պատճառով որ տեղի ունեցան Նուրիի, Ամասիա, Մարսուան, Սերաստիա, Իւնիա և Խալզա: Տեղական իշխանութիւնները չեն ուրանար թէ եւս եղածները, բայց ամեն մէկ քաղաքի համար բնակիչների թուին համեմատութեամբ և շատ պակսեցնելով կը ներկայացունեն զհոգեւոր թիւը: Այսպէս Մարսուանի մէջ կըսեն թէ 81 հոգի մեռած կայ, մինչդեռ 300է աւելի ըլլաւ ստուգուած է: Ճշմարիտ է որ այս բոլոր շարքի պատճառը Տրապիզոնի աւարառուների անպատի մնալն է: Հայերին դէմ ունեցած ատելութիւնին անտարակոյս մեծ շարժառիթ մ'է, բայց աւարի հրապոյրն ալ աւելի մեծ գրգռիչ մ'է որ շատ մարդեր խռովութիւն հանելու կը մղէ: Հայերի ապստամբական շարժումները ճշելու կեղծ նպատակով ճշմարիտ աւազակային խուճեր կը կազմակերպուին: Եթէ սկզբն իստի պատժուէին յափշտակութեան յանցանքով բռնուածները, չարքը եթէ բոլորովին չ'ընթերցաւ այսու ամենայնիւ գէթ այս աստիճանի չէր հասներ:

Անատոլուի վերջին դէպքերին վրայ արդար դատաստան մը ընկու կարող անձի մը այս խորհրդածութիւններ ամեն օր հաստատութիւն կը գրանեն խռովութիւնների մասին գաւառներէն եկած լուրերին մէջ: Կոտորածների բուն նպատակը վերջին կողոպտելու իղձն էր արդէն և ամեն տեղ կոտորածէն ետք աւարել կսկըսէին:

Քասթմունի վիլայէթին մէջ Սիւրի հիսար պատահածը ասոր մէկ օրինակ կրնայ համարուի: Բաց ի քառասունի չափ հայ տուններէ, այդ գիւղի բնակիչների մեծ մասը Յոյն են: Չէրքէզներէ ու մուհաճիքներէ բաղկացած խումբ մը կուգայ այդ գիւղ Հայ յեղափոխական յանձնաժողովների հաստատած գաղտնի զինանոցներ փնտռելու պատրուակով և կըսկսի անխորտր բոլոր տունները կողոպտել: Գիւղի չորպաճիները կերթան այդ խմբի գլխաւորները կը գտնեն կըսեն թէ իրենք ազգով Յոյն են — Արեւելքի մէջ կըսենք ու ազգութիւն համարէն — կը յայտարարեն թէ Հայերին հետ բնաւ յարաբերութիւն չունին և մինչև անգամ կ'առաջարկեն մահմետականներին ցուցնել Հայ ընտանիքների բոլոր տունները: Բայց մահմէտականները տմարդութեամբ կը մերժեն ատոնց առաջարկը և ամեն բան աւարելէ վերջ կը թողուն կերթան: Գիւղին մէջ բնաւ բան մը չէ մնացած և այս մասին այդ տեղի քահանաներէն Ֆէնէրի պատրիարքարանը զրկուած հեռագիրը — որ Տ. Անթիմոս Է. երեքշաբթի օր Մեծ Եպարքոսին հաղորդեց — կըսէ թէ ժողովուրդը անթի մեռնելու վիճակին հասած է եւ թէ կառավարութիւնը անմիջապէս օգնութեան չհասնի: Բ. Դուռը Քասթմունիի վալիին հրաման տուաւ չուտով պահեստի շտեմարաններէն քանի մը հազար փիլէ ցորեն զրկելու Սիւրի հիսար:

Ի լրումն թշուառութեան, Արմենոֆիլութիւնների մէջ սով տիրեւ

լու վախ կայ: Բոլոր վիլայէթներէն Կ.պօլսի խնդրագիրներ կը տեղան որոնք անմիջական օգնութիւն և մեծ քանակութեամբ արժուիք զրկել կը հայցեն:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԹԻԻՐԵՐԻՍԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 5ին եկած մի հեռագիր կիւմացունէ թէ նորանոր խռովութիւններ ծագել են Սերաստիայի մէջ: Սի քանի Հայեր սպաննուել են: Մահմետականները կը սպառնան այն հայաբնակ թաղերի որոնց խնայած էին առկէ առաջ:

Ընկերներին կը հեռագրեն թէ Կիւսարիայի մէջ նոր կոտորածներ եղել են դեկտ. 1ին: Հարիւրի չափ Հայեր սպաննուել են, բազմաթիւ գիւղեր քանդուել:

Ալեքսանդրէթէն կիւմացունեն որ Չօքմէրզիմէնի մէջ մի կոիւ եղեր է Հայերին և մահմետականներին միջեւ 300 հետեւակ զօրքեր և 6 լեռնային լծողանօթներ կը գտնուէին այդ տեղ: Բայց զօրքերը բնաւ չեն միջամտել կռուին առջեւ տանելու համար:

— Չէթինէն (Քարասաղի մայրաքաղաք) կը գրեն Բէթէրսպուրկի « Նուրէյե վրէժա » լրագրին հետեւեալը:

« Որովհետեւ Հոյաստանի դործերն ընդհանուրի ուշադրութիւնը գրաւած են, պալատեան թերակղզիի վիճակը ուշադրութեան տանել մտցուել է: Այժմ Մակեդոնիայի մէջ գործերն այնպիսի վիճակի մը հասած են որ հարկ է խօսիլ ատոնց վրայ: Բերքէնտի մէջ, Բէշիկի մէջ և ուրիշ տեղեր, Սերպիայի խեղճ գաղթականները կը կոտորուին Ալպանիացիներէն որոնք օգուտ կը քաղեն թիւրք զօրքերին ազգէ քաշուելով Սիրիա գնացած լինելէն, թէ եւ Սալոնիկի նահանգապետը մի քանի անգամ խնդրած էր Բ. Դուռնէն որ զօրքերը չքաշեն չտանին իր նահանգէ:

« Ալպանիացիները (Անաուուտ) կը յայտարարեն թէ հաստատապէս որոշած են կոտորել բոլոր կաթիւններն որոնք չեն ուզեր մահմետական կրօնն ընդունիլ: Տեղական իշխանութիւններն անկարող են Սերպերը պաշտպանելու. շատ շատ կարենան թերեւս ինքզինքնին պաշտպանել: Աւելի գէշն այն է որ գրգռութիւնը հետզհետէ կը տարածուի և այժմ հասած է մինչև Մօնթենէկրօի (Քարասաղ) սահմանները: »

— Կ.պօլսէն կը հաղորդեն թէ Ֆրանսական պահակ շոգենաւ « Լէվրիէ »-ի նաւաստիներէ մին Ղալաթիայի մէջ մի մասնաւոր կոտորածի միջոցին զարնուել սպաննուել է: Չարնողը մի թիւրք է եղեր իբր թէ տունը տեղը անձանօթ մէկը:

— Բէթիի գործակալներէն աստորիահայտակ Ծ. Բաթրովիչ պաննուեր է Գիւրտեքէն, Մալաթիայի կոտորածի միջոցին: Մալաթիայէն խարբերք կերթար:

— « Շէրիֆ. Հասան » թրքական

— Սույ՛ն քանի խնդրե՛ր է՝ Յոյնե՛րի՛

Ներկււնաբերի օր գումարուած արտասովոր նստին մէջ, ծովային նախարար Հասան Վաշան 250,000 օսմ. լիրաի (5 միլիոն և 700 հազար Փրանք) յաւելուածական մի վարկխնդրեց օտմոնեան նաւատորմիը պատրաստելու համար ունէ պատահականութեան դէմ: Երբին գործերի նախարարը սատակ գէւ կեցաւ իր այդ պահանջման պնդելով թէ ծովային նախարարութեան ելմտացոյցին համեմատ իր այժմեան ունեցած հատոթիքները բնական են: Ատոր վրայ խիստ բանակութիւն մը ծագեցաւ իրենց մէջ, Առեւտրական նախարար Սահմուտ Շէյալտ:

Մեր նաւաստորմիջ Արեւելք զրկեցինք
բայց ոչ մէկի ժը հրամանին տակ է այն :
Վեց մեծ պետութիւնները համաձայնած
են այժմ խաղաղութեան և քաղաքակըր-
թութեան գործին միջ և կարելի է վերս-
տառէ լինել թէ խաղաղութիւնը չպիտի
խանդարուի : Բայց եթէ դժբաղդակէս
խանդարուի, սեղեակ սիրտները չպիտի

(1) Բսեւ կողմէ թէ ինչպէս ՊԵՐՍԻԻԷ
մինչեւ ժողովին մասնակցելով ձեռնունայն
գործու էլաւ, մինչդեռ Անգլիա Կիպրոսը
և Ֆրանսա թուրքին ստացաւ, այս ան-
գամ այնպէս չպիտի վարուի իսպառ չ:

ԽԼԵՐ

Թիւնները ունէ՛ միտումը դէմ մեր ձեռք
առած անյողողող գոյուղեման արժա-
նէքը : Անհեթեթ կըլլար եւթագրեւ որ
Խտակաւ առանձին գործելու հակամէտ է,
նա որ իր բոլոր ջանքեր նուիրեց եւրո-
պական համաձայնութեան բերելու հա-
մար այն պետութիւններ, որոնք Հայաս-
տանի գործերին սկզբէն առանձին գոր-
ծելու տրամադիր կերեւէին :

Սակայն եթէ կացութիւնը լաւ է Նե-
րուպի մէջ վեց պետութիւններին այս հա-
մաձայնութեան շնորհով դեռ Արեւելքի
մէջ խառնակ վիճակ մը կը տիրէ Թիւրք
կառավարութեան և Թիւրքիաի ժողո-
վորդներին միջեւ : Բ. Դուռը Ներուպին
ուղղեց դիտողութիւններ, եթէ ոչ յան-
գիմանութիւններ, որոնց վրայ կը յենու
գործերը քաջընթաց համար, կացութիւնը
նորէն ծանրացնելու վտանգով : Բայց
Դուռը կը սխալի եթէ կը կարծէ որ կըր-
նայ խնդիրը լուծուիլ անցեալին վրայ
դիւանագիտական վիճարանութիւններ
ընելով, մինչդեռ այժմ մեր առջեւ ու-
նինք այնպիսի սոսկալի դէպքեր որ ա-
մենքին զայրոյթ կը պատճառեն և յամ-
բաշարժ անի խառնութեան մը վտանգները
յառաջ կը բերեն որ թէեւ այժմ մեղմա-
ցած է, այլ օրին մէկը կրնայ վերստին
երեւան գալ :

Նախարարը եզրակացուց թէ ու-
րիշ ժամանակներ և այսպիսի դժուա-
րութիւններ հանդէպ զօրագունքեր
շարժման մէջ գրուելու լուրեր ալ կը
սկսէին պտտիլ հեռուէն հեռու և եր-
կրակալութեան խնդիրներ կը յա-
րուցուէին որ պետութիւններ լաւ
յարաբերութիւններին կը վնասէին :
Բայց լաւագոյն ժամանակի և խաղա-
ղութեան ընդհանուր պէտքի մը նը-
շան է բոլոր մարտանաւներին ներկայ
դանուիլը այն ծովերի մէջ ուր
ամեն ծովեզերեայ քաղաք բաց
գուռ մ'է քաղաքակրթութեան և
բարեբար ազդեցութիւնների առջև
այդ խաւարամած երկիրներին մէջ ուր
խառն ցեղեր տակաւին զուրկ են այն
երաշխաւորութիւններէ, որ իրենց
խոստացած են Թիւրքիա և Եւրոպա :

Դուռը սխալ մը գործած կըլլայ,
խառնութիւնների մասին իր ունեցած
պատասխանատուութիւններին վրայա-
ւելցունելով նաեւ դաշնագիրներին ի-
րեն շնորհած իրաւունքը գործածելու
պատասխանատուութիւնը, երբ նոյն
իսկ պահակ շողենաւներին խնդրին մէջ
գժուարութիւններ կը հանէ, վե-
րապահումներ ընելով պետութիւննե-
րի խաղաղական շահերի նաւային
պաշտպանութեանը դէմ :

Պարոն Պլանի ճառը հաւանու-
թեան նշաններով ընդունուեցաւ :

Հարցադրողները մի կարծ պա-
տասխան տալէ յետոյ, վիճաբանու-
թիւնը փակուելով նիստը վերցաւ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԱՆՄԱՆԻԻ ԽՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՁ

Այնպիսի խորհրդարանի նոր նստա-
շրջանը բացուեցաւ դէկտ. 3ին : Վիսիւմ
կայսրի կողմէն պետական բարոյաւոր
Հօնիօս իշխանի ֆլարացած ճառին մէջ
հետեւեալը գրուած էր Արեւելեան խնդրին
նկատմամբ :

Լուրջ ուշադրութիւն մը նուիրե-
լինք Թիւրք տէրութեան մէջ պատա-

հած ցաւալի դէպքերին և ատենցմէ
գոյացած կացութեան : Այնպիսի
կայսրութիւնը հաւատարիմ մնալով
իր դաշնակիցների և իր դիւանագի-
տութեան փորձառական սկզբունքնե-
րի, միշտ պատրաստ է համաձայնու-
թեամբ աշխատելու այն պետութիւն-
ների հետ որոնց շահեր կը պահանջեն
խաղաղութեան պահպանման վրայ
հսկել : Բոլոր պետութիւններին համա-
ձայնութիւնը, որոնք օրոյած են յար-
գել գոյութիւն ունեցող դաշնագիրնե-
րը և Սուլթանի կառավարութեան
աջակցիլ կանոնաւոր վիճակի մը վե-
րահաստատման գործին մէջ, յոյս կու-
տայ մեզ թէ պետութիւնների միացած
ջանքերը անպատճառ արդիւնք մը
կունենան :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՁ

Հունգարիաի Երեսփոխանական
ժողովին մէջ երեքշաբթի օր ձախա-
կողմեան կուսակցութեան Տ. Իւկրօն
մի նոր հարցում արաւ Արեւելեան
խնդրին վրայ : Հունգարիաի նախա-
րարապետ Պարոն Պանֆի այդ առ-
թով կրկնեց ինչ որ ըսած էր արդէն
Տ. Հէֆիի հարցապնդումին պատաս-
խանած ժամանակ :

Հաճեցէք դիտել, ըսաւ, որ Տ. Իւկրօն
Աւստրո-Հունգարիաի արտաքին գոր-
ծերի նախարար Կոլուխովսքի կոմսը
կամբաստանէ թէ Թիւրքիաի նկատ-
մամբ վտանգալից ու խիստ թշնամա-
կան դիտաւորութիւններ կը տածէ :
Արդ կրնամ ամենաբացարձակ կեր-
պով հաստատել որ Տ. Իւկրօն այդ
յայտարարութեանը մէջ կը սխալի :
Վերջերս առիթ ունեցայ բացատրելու
Երեսփոխանական ժողովին մէջ թէ
Աւստրիաի ու Հունգարիաի շահերը
կը պահանջեն որ իրենց ջանք չխնա-
յեն օսմանեան տէրութեան և Արեւել-
քի մէջ հանգարտութիւնը վերահաս-
տատելու և իրերի նախկին վիճակը
(statu quo) պահպանելու համար : Այս
յայտարարութիւնը ըրած ժամանակս,
ես բնաւ չեմ խօսած այն մտքով դի-
տումներ և ջանքերի մասին ինչպէս
կը վերագրէ ինձ Տ. Իւկրօն, այսինքն
Թիւրքիաի ու Հունգարիաի աննպատ-
կ և Պալքանեան փոքր տէրութիւննե-
րին ու Աւստրիաի նպատաւոր քա-
ղաքականութեան մը վրայ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների
նախագահ Տ. Քլիվլենտ դեկտեմբեր 3ին
համաժողովին դրկած է մի պատգամա-
գիր, որի մէջ Հայաստանի վրայ ալ ալ-
նարկութիւն ընելով կըսէ.

Եւրոպական հզօր պետութիւններէն
չտոտերը դաշնագրով իրաւունքներ
ստացած և պարտականութիւններ
ստանձնած են ոչ միայն իրենց ազգա-
կիցների և իրենց շահեր պահպանելու

համար, այլ և իրրեւ քրիստոնեայ աշ-
խարհի ներկայացուցիչներ : Պարտա-
ւոր են Թիւրք կառավարութեան ըս-
տիպել որ ճշդէ կրօնամոլութեան բռու-
նութիւնները : Եթէ չկարենան այդ
ստանալ Թիւրք կառավարութեանէն,
իրենց պարտքն է միջամտելով ար-
գիլել այն սոսկալի դէպքեր որ վեր-
ջերս յուզեցին քաղաքակիրթ աշ-
խարհը : Պետութիւնները կը յայ-
տարարեն որ այդ պարտք ու իրա-
ւունք միմիայն իրենց կը վերաբերին
և կը յուսանք թէ իրենց կողմէ ազ-
գու գործունէութիւն մը ալ աւելի
չուշանար :

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻՍՏԵԱԼ ՆԱԶԱՆԳՆԵՐԷՆ

Նիւ Եորք, 16 նոյ. 95

Քանի մը շաբաթէ ի վեր Ամերի-
կեան ժողովուրդը զրադուած է օտար
առաքելութեանց խնդրով և անցեալ
շաբթու բոլոր Երեւակեան եկեղեցիներ-
ը գրեթէ անխտիր քարոզեցին միև-
նոյն նիւթը, մինչ շաբաթուան մէջ ա-
մեն շրջանակներու մէջ տեղի ունեցան
Միսիսնարական մեծ ժողովներ. հուսկ
ուրեմն մեծագոյն միացեալ ժողովը
տեղի ունեցաւ նոյ. 15ի երեկոյին ի
Գարնէկի հօլ, ընդ նախագահութեամբ
Միաց. Նահանգաց նախորդ նախա-
գահ Հարրիսընի : Բազմախուռն ժո-
ղովուրդը կը թուէր թէ մեծ ուրա-
խութիւն կըզգար իւր նախկին նա-
խագահի ներկայութեան և խիստ յա-
ճախ կը ծափահարէին մէն մի ատենա-
խօսի խօսքերուն : Սակայն երբ Ամե-
րիկեան Երիտասարդաց Քրիստոնէա-
կան գործիչ միացեալ ընկերութեանց
(Y. P. S. C. E.) նախագահ Տ. Բե-
րէրք իւր խօսած պահուն յիշատա-
կեց թշուառ Հայոց սրտակտուր ջար-
դը, կարծես ցուրտ սարսուռ մ'ան-
ցաւ ժողովրդին մէջէն, ամեն երեսմէ-
կէն ի մէկ կարեկից կերպարանք մը
զգեցաւ և վայրկեան մը յետին աստի-
ճանի խոր լուռութիւն մը տիրեց. կար-
ծես ամեն ոք ունկնդիր էր դարձած
թշուառ Հայ քաջաշին նահատակի մը
վերջին հռոպին :

Երկու շաբաթի չափ առաջ տեղ-
ւոյս Հայ Ամերիկեան քաղաքացի Տ.
Մեյքըն Տաղիան Տիգրանակերտի կո-
տորածը լսելով, գրեց նահանգական
Քարտուղարին և իւր կնոյ ու զաւա-
կաց Տիգրանակերտի մէջ պաշտպա-
նութիւն պահանջեց, որոյ ի պատասխա-
նի երկու օր առաջ Քարտուղարը գը-
րեց թէ « Հրամայեցի Մր. Թէրըր-
լին հարկ եղածն ընելու » :

Նոյ. 12ի երեկոյին, Ն. Ե. Մէթ-
րովոյի ժամ Օրերա Հաուզին մէջ Ա-
մերիկայի Միաց. Նահանգաց Տիկ-
նայց Ազգային ժողովոյ նախաձեռնու-
թեամբ տնտեսեցաւ Տիկ. Էլիզապէթ
Քէտի Սթաւրնի ծննդեան 80րդ տա-
րեկարձը : Հանդիսին մասնակցած էին
տեղի քան վաթսուս իգական սեռի
ընկերութիւններ, իրենց ընկերու-
թեանց յատուկ նշանադրերովը,

գորշակներովն ու ծաղիկներովն : Այս
ընկերութիւնք գլխաւորաբար կը
ներկայացնէին հետեւեալ ճիւղերը.
Հակագիրութիւն, Տիկնայց իրաւունք,
Կրօնք, Եկեղեցականութիւն, Հայրե-
նասիրութիւն, Կրթութիւն, Գեղա-
րուեստ, Լրագրութիւն, Արուեստ
Մատենագրութիւն, Օրէնք, Բարոյա-
կան վերանորոգութիւն, Մարդասի-
րութիւն, Բժշկութիւն և Ժուժկալու-
թիւն : Իգական սեռէն ընտիր Արժ.
ատենախօսներ փաստաբանեցին կա-
նանց իրաւունքը և յոյս յայտնեցին
թէ ապագայ կինը պիտի մասնակցի
և օրէնսդիր ժողովոյ և նախագահա-
կան պաշտօններուն : Տիկին Սթաւրն
կանանց իրաւունց կարապետն է ե-
ղած և այս շաբթու ալ ճիշդ հրատա-
րակուեցաւ իւր աշխատութեամբ յա-
ռաջ եկած կանանց Աստուածաշունչ,
որոյ մէջ զանազան փոփոխութիւններ
մտցուցած է կանանց իրաւունքը
փաստաբանելու համար : Արդեօք Ա-
մերիկայի Հայ կինն ալ դեռ չպիտի
շարժի :

ՕՐ. ՆԱԶԼՈՒ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՌԱՋ ՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Տ. Գէորգ Վ. Իւթիւճեան որ Կ-
պօլիս կը գտնուի այժմ, հրաժարա-
կան տուեր է Եգիպտոսի առաջնոր-
դութեան :

Եգիպտոսի հայ գաղթականու-
թեան ընդհանուր ժողովը ընդունեց
է Գեր. Իւթիւճեանի հրաժարը և անոր
համեմատ տեղեկագրեր է Պատրիար-
քարանին :

Փափաքելի է որ Եգիպտոսի պէս
մի կարեւոր թեմ կարող և զարգա-
ցած մի առաջնորդ ունենար, ժամա-
նակի պահանջները հասկըցող :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Կը յիշեցունենք մեր բաժնորդ-
ների որ Արմենիաի 11րդ շրջանի 5րդ
ամսին մէջ մտած ենք արդէն : Պէտք
է փութան իրենց բաժնորդագրին վը-
ճարելու որով թէ՛ իրենց պարտք կա-
տարած և թէ՛ գործին դիւրութիւն
տուած կը լինին :

Անոնք որ շրջանի սկզբէն (օգոս-
տոս) բաժնորդ գրուելով 10 Փրանկ
(կամ 2 տոլար) միայն վճարած են
դեռ, իրենց վճարք լրացած կը լինի
նոյեմբերի վերջը և եթէ կուզեն ո-
թերթին իրենց զրկուել կանոնաւ-
րապէս շարունակուի մինչեւ 11րդ
շրջանի վերջը (96 մայիս), պէտք է
փութան միացած բաժնորդագրին ալ
զրկելու :

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ

Գ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԵԼ

Հայերէն տպարան Գ. Փոքրոզալեանի
Le Gérant : François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi
Allées de Meilhan, 344.